

Руслана Повзанюк
студентка гр. ФФзм-11,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н. Ірина Круп'як

БЮДЖЕТИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Бюджети територіальних громад займають пріоритетне значення в процесі децентралізації адміністративної та бюджетної систем країни. Завдяки доходам місцевих бюджетів реалізуються потреби та основні завдання, що покладаються на органи місцевого самоврядування та стосуються забезпечення потреб територіальних громад, як в соціальному, так і економічному сенсі. Завдяки розпочатому у 2014 році процесу адміністративної та бюджетної децентралізації самостійність бюджетів територіальних громад зміцнюється. Територіальні громади отримали право встановлювати ставки місцевих податків, при цьому керуватись нормами Бюджетного кодексу України. І право самостійно визначати напрямки витрачання доходів своїх бюджетів також належить територіальним громадам. Таким чином, децентралізація в бюджетній сфері надала значущості місцевим бюджетам в окремих програмах соціального, економічного, культурного розвитку кожної територіальної громади.

Норми Бюджетного кодексу України, Податкового кодексу України, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», інших законодавчих та нормативних актів регулюють формування доходів бюджетів територіальних громад. Як відомо, головними та основними джерелами поповнення доходної частини бюджетів територіальних громад виступають податкові та неподаткові надходження. Такі доходи отримують місцеві бюджети від юридичних або фізичних осіб; вони формують фінансові ресурси громади.

Однак, власних доходів територіальних громад не вистачає на забезпечення усіх потреб громади, і тут на допомогу приходить центральна влада, яка зобов'язана підтримувати окремі територіальні громади по регіонам. Бюджети територіальних громад отримують значні поступлення від держави у вигляді трансфертів. Такі дотації та субвенції допомагають громадам виконувати свої обов'язки по забезпеченню потреб у соціальній, економічній сферах, з врахуванням специфіки території регіону.

Зрозуміло, що ефективно, належне виконання територіальною громадою своїх функціональних обов'язків щодо забезпечення всіх потреб своїх громадян потребує міцної фінансової бази. Основними джерелами власних ресурсів місцевих бюджетів виступають місцеві податки та збори. Оптимізація їх справляння стимулює водночас розвиток економіки відповідної громади, сприяє активізації підприємницької діяльності, ефективному використанню природних ресурсів. Розширення кола повноважень органів місцевого самоврядування при встановленні розмірів та ставок місцевих податків та податкових зборів сприяє стабільності бюджетів територіальних громад. І, як наслідок, повинні забезпечити належний

рівень життя кожного громадянина, їх соціальний захист, розвиток освітньої та культурної сфери громади.

Кожна територіальна громада зацікавлена в зміцненні власних надходжень місцевого бюджету, у розробці та впровадженні новітніх способів і методів розширення бази власних фінансових надходжень. Таким чином, запровадження повноважень органів місцевого самоврядування у встановленні або визначенні додаткових податків, які б відносились до місцевих податків, притаманних тій чи іншій території чи адміністративній одиниці могли б значно підсилити власні доходи бюджетів територіальних громад.

Фінансовий стан місцевих бюджетів напряму залежить від стабільності тих джерел, які складають їх дохідну частину. І саме надходження податків та зборів складають основну частину власних доходів місцевих бюджетів. Належне адміністрування місцевих податків і зборів, рівень податкової культури та тісна співпраця органів місцевої влади та податкових органів сприятимуть досягненню оптимальних результатів в зміцненні бюджетів територіальних громад.

Процес адміністративної та бюджетної децентралізації виявив конкретні переваги зміцнення та оптимізації місцевих бюджетів. Право на встановлення місцевих податків і зборів, розпорядження отриманими доходами сприяє активізації місцевих органів влади у виявленні резервів росту податкових надходжень, впровадженні дієвих заходів оптимізації неподаткових надходжень, економному використанню наявних ресурсів.

Ретельне опрацювання та моніторинг наявних баз та реєстрів даних у різних сферах господарської діяльності дозволяє виявляти нові об'єкти оподаткування та залучати до оподаткування нові суб'єкти господарювання.

Створення комфортних умов для підприємницької діяльності, залучення нових інвестицій в економіку регіону забезпечить належний рівень розвитку економіки, соціальної сфери, культури та життєдіяльності територіальної громади.

Як свідчить аналіз розвитку бюджетів територіальних громад України, обсяги власних доходів зростають і до 2021 року включно вдвоє перевищували отримані від держави трансферти.

Прозорість виконання місцевих бюджетів дає змогу пересічному громадянину контролювати використання бюджетних коштів та порівняти рівень податкових надходжень та обсяг послуг, що надаються органами місцевої влади за рахунок цих доходів.

Такий стан наповнення та використання бюджетів громад показує ефективність процесу децентралізації як в бюджетній, так і в адміністративно-територіальній системах. Кожний орган місцевої влади та місцевого самоврядування прикладають всі наявні зусилля по виявленню резервів наповнення та збільшення доходів бюджетів територіальних громад. З метою забезпечення виконання своїх суспільних обов'язків місцева влада концентрує увагу на реалізації програм економічного та соціального вдосконалення рівня життя громадян.

Усі заходи, які вживаються органами влади, починаючи із центральних і до органів влади на місцях, націлені на розвиток економіки кожного регіону України,

забезпечення належного соціального захисту населення, отримання якісної освіти, медичного обслуговування, культурного розвитку кожного громадянина України.

Бюджетна, податкова, адміністративно-територіальна реформи децентралізації стали ефективним чинником фінансової забезпеченості та міцності місцевих бюджетів. Місцевим органам влади та самоврядування передано широкий спектр повноважень та потужні фінансові важелі для забезпечення суспільного розвитку територіальних громад.

Однак, 24 лютого 2022 року підступний напад російського агресора завадив розвитку України. Понівечені міста і села, мільйони знедолених людей, змушених покинути свої домівки через страшні звірства агресора – ось такі жахливі реалії сьогоденної країни, економіка якої опинилась в надскладному становищі. Частина території України окупована агресором, в окремих регіонах точаться запеклі бої, величезну кількість підприємств зруйновано, є перебої у постачанні електроенергії через постійні обстріли, мільйони громадян мігрували за кордон або в інші регіони України. І навіть в таких жорстоких умовах країна продовжує жити, боротись і перемагати. Значна кількість підприємств і бізнесу змінили місце розташування на більш безпечне у західних регіонах і продовжують свою діяльність. В енергетичній сфері прикладено неймовірних зусиль для збереження стабільності. Українці, які покинули свої домівки, влаштовують своє життя в інших регіонах.

В такий скрутний для країни і кожного українця час, кожна територіальна громада виконує своє завдання, націлене на забезпечення безумовної Перемоги. Велика кількість територіальних громад дали притулок громадянам, які вимушено покинули свої домівки, забезпечили їх житлом, їжею, ліками, тощо. Пророблена величезна робота по перереєстрації переміщених осіб, надання їм медичного обслуговування, працевлаштування, соціальної допомоги.

Змінились пріоритети розвитку окремих територіальних громад, регіонів, галузей. Із завершенням війни Перемогою України, економіка країни поступово повернеться до стійкого зростання. Українці повернуться у свої домівки, розпочнеться відбудова зруйнованих міст, приватний бізнес відновить свою діяльність на деокупованих територіях, збільшиться обсяг продукції сільського господарства. Економічне зростання та забезпечення фінансової стабільності мають залишатися пріоритетними у розвитку кожної територіальної громади і її бюджету.